

БАГАТОЗНАЧНІСТЬ ФРАЗЕОЛОГІЗМІВ (на матеріалі корейської мови)

Статтю присвячено дослідженню багатозначності фразеологізмів сучасної корейської мови. Розглянуто основні напрямки вивчення явища полісемії в корейському та радянському мовознавстві. Проаналізовані фразеологічні одиниці з різними лексичними значеннями.

Ключові слова: полісемія, фразеологізм, значення, метафоричність.

Ще не так давно серед науковців була поширена думка, що фразеологізми однозначні і їм не властива багатозначність. Цей факт пояснювали тим, що фразеологічна одиниця (далі ФО), на відміну від слова чи вільного словосполучення, не формується під час розмови, а відтворюється як готова одиниця, стійка у своєму складі та структурі. Представниками такої думки були О.І. Єфімов [3], Ю.Р. Гепнер [2] та інші. Але практика опрацювання фразеологічного матеріалу дала приклади еволюції семантики фразеологічних одиниць, зокрема тих, що функціонально співвідносяться із словом.

Полісемія – це функціонування слова в кількох різних значеннях. На відміну від синонімії, антонімії та омонімії, що представляють собою вияв зовнішніх системних семантичних зв'язків між різними одиницями, полісемія виступає як внутрішня системна семантична властивість фразеологізмів. Вона є важливою якістю людської мови, що дозволяє здійснювати її основні функції (когнітивну, комунікативну, експресивну тощо) [10, 68].

Фразеологічна полісемія (관용구 다의성), на відміну від лексичної, не є такою багатого й різноманітною. Це можна пояснити складністю структури цих одиниць. Як зазначає Р.О. Будагов: "якщо багатозначними є 80 відсотків слів, то серед фразеологізмів багатозначними є тільки 15 відсотків" [1, 117]. До того ж, якщо лексичні одиниці нерідко нараховують багато лексичних значень, то багатозначні фраземи – від двох до максимум чотирьох (що буває дуже рідко). Наприклад: *결눈을 주다* → 1) натякати поглядом, 2) бути повільним, неповоротким; *귀가 밝다* → 1) мати дуже гарний слух,

2) розуміти іншу людину з півслова; 귀가 어둡다 → 1) мати дуже поганий слух, 2) некмітливий, 3) бути необізнаним з новинами.

В.П. Жуков виділяє деякі чинники, які стримують розвиток полісемії фразеологічних одиниць. Серед них – менша контекстуальна рухливість фразеологізмів, адже кожний із компонентів фраземи окремо та сам по собі фразеологізм повністю позбавлені можливості більш-менш вільно вступати у смислові і граматичні зв'язки зі словами вільного вжитку" [4, 42-43].

Прикладів полісемії не так багато, оскільки не всі розряди фразеології мають таку смислову структуру, яка може набути багатозначності. Також не всі словники рееструють кілька значень або ж подають лише деякі відтінки одного і того ж значення. Серед причин, очевидно, призначення словника, різні лексикографічні принципи і повнота розробки цього аспекту.

На жаль, фразеологія корейської мови, зокрема полісемія фразеологізмів – галузь мовознавства, яка маловивчена в Україні. Мета нашої розвідки полягає у дослідженні полісемії фразеологізмів сучасної корейської мови. Ми маємо намір визначити, які саме семантичні поля фразеологічних одиниць більш багатозначні і наскільки це питання вивчене корейськими лінгвістами.

У рамках цього дослідження ми узагальнюємо лише деякі результати аналізу значення фразеологічних одиниць, що дозволять зробити висновки щодо полісемії фразеологізмів.

Матеріалом дослідження стали корейсько-російські словники, фразеологічний словник корейської мови а також Інтернет-ресурси, дібрані методом суцільної вибірки. Усього було виявлено близько 80 фразеологізмів із 380, що мають кілька значень.

Лінгвісти, які займаються проблемами фразеології вважають, що значення ФО – результат переносного вживання вільного словосполучення. Поява нових значень зумовлена тим, що вільне словосполучення, вживаючись у різному словесному оточенні, набуває різноманітної семантико-синтаксичної сполучуваності, повторних метафоризацій. Багатозначність і базується на основі повторних переосмислень. Так, наприклад: 세상을 등지다 → (букв. відвернутися від світу) 1) жити самотньо, ні з ким не спілкуватися, 2) померти; 문을 닫다 → (букв. зачиняти двері) 1) закривати підприємство/своє діло, 2) кінець робочого дня.

Паралельне значення у фразеологізмах досить нерідке явище при якому різні значення ФО виникають через те, що одна й та сама

ситуація породжує у свідомості людини різні, а іноді і взагалі не пов'язані між собою асоціації.

За останнє десятиліття фразеологічна наука збагатилася рядом цінних досліджень, що розкривають специфіку семантичної структури одиниць взагалі, розширюють наше уявлення про полісемію у фразеології зокрема. Торкнулися цього питання і деякі корейські лінгвісти – Хон Міран (홍미랑, 1989), Кан Вігю (강위규, 1990), Кан Хьонхва (강현화, 1992), Пак Йонсун (박영순, 1994), І Хвіча (이회자, 1995), Пе Тойон (배도용, 2001) та інші [13, 9].

У поглядах на полісемію існує 2 напрямки:

1. Представники якого заперечують існування багатозначності фразеологізмів (Мун Гимхьон 문금현, Им Чірьон 임지룡). Мун Гимхьон наводить на користь цієї позиції такі аргументи: 1) ФО складаються з двох або більше компонентів, а багатозначність властива лише окремому слову; 2) при полісемії між основним значенням та похідним існують гнучкі, різноманітні семантичні відношення, у випадку із фразеологізмами – ні; 3) у фраземах кожне нове значення – омонім; 4) при полісемії можлива заміна будь-якого компонента значення, а у фразеологізмах відбуваються виключно антонімічні чи синонімічні заміни, і то лише в деяких випадках [13, 29].

Наприклад: I. a) 시치미를 떼다 прикидатися байдужим

b) 이름표를 떼다

c) 시치미를 분리하다

II. a) 비행기를 태우다 вихваляти

b) 헬리콥터를 태우다

c) 비행기를 탑승시키다

Отже, як ми бачимо з прикладів, із заміною хоча б одного компонента фразеологічна одиниця втрачає свою функцію і значення.

Мовознавець Им Чірьон доповнив, що замінюючи, розширюючи або протиставляючи деякі компоненти, такі фразеологізми вже важко назвати ідіомами або розрізнити їх. Наприклад: 시치미를 떼다 → 시치미를 딱 떼다, 시치미를 잡아 떼다; 비행기를 태우다 → 비행기를 엄청 태우다; 손을 놓다 → 손을 완전히 놓다.

2. Представники Хон Міран, Кан Вігю, Кан Хьонхва, Пак Йонсун та інші визнають існування полісемії і вбачають у ній один із важливих виявів системності лексики. Дослідники вказують на два шляхи набуття фразеологізмами багатозначності: вторинна

метафоризація (повторне переосмислення) і паралельна метафоризація (різні переосмислення вільного словосполучення).

Дослідивши явище багатозначності фразеологізмів та систематизувавши їх, ми можемо виділити такі особливості.

1. Полісемантичні фразеологізми, як правило, мають два значення, рідше – три або чотири, наприклад:

문을 닫다 → (букв. зачиняти двері) 1) закривати двері (у прямому значенні), 2) закривати підприємство (у переносному значенні), 3) закінчувати робочий день, 4) не робити взаємний обмін;

메기를 잡다 → (букв. зловити амурського сома) 1) від очікуваного або бажаного нічого не отримати, 2) впасти у воду, 3) намокнути, потрапивши під дощ;

금이 가다 → (букв. давати тріщину) 1) розходитися, розлучатися, 2) втратити чистоту, 3) зазнавати невдач.

2. Для ФО характерне поєднання двох протилежних емоційних значень, наприклад:

가슴이 미어지다 → (букв. серце розривається) 1) від страждань та суму, 2) від великої радості або глибокого враження;

얼굴이 붉어지다, 얼굴이 빨개지다 → 1) почервоніти від люті, 2) соромитися.

3. Прикладів полісемії фразеологізмів не так багато. Це пояснюється тим, що не всі види фразеології мають таку змістову структуру, яку можна було б переосмислити. Проте багатозначність – явище, властиве більше ідіомам зі структурою словосполучення.

노래를 하다 (букв. співати) → 1) не працювати, а лише наказувати, 2) наполягати, вимагати;

눈을 돌리다 (букв. відвертати погляд) → 1) знаходити інші інтереси, 2) робити вигляд, наче не знати людину.

4. Склавши список полісемантичних фразеологізмів, ми впевнено можемо зазначити, що в утворенні багатозначних фразем активну участь беруть соматизми. Причиною тому, в першу чергу, є древність більшості номінацій частин людського тіла. Крім того, варто пам'ятати і про антропоморфність мовної картини світу; з давніх часів людина співвідносила оточуючий світ із частинами свого тіла. Більш частотні в утворенні багатозначності соматизми – око (눈), серце (가슴), душа (마음), рука (손). Наприклад:

눈이 맞다 → 1) зустрітися поглядами, 2) симпатизувати один одному;

손이 크다 → 1) готувати багато їжі, 2) марно витратити гроші;

손을 내밀다 (букв. простягати руки) → 1) просити допомоги; 2) втручатися;

손이 빠르다 → 1) спритний, моторний; 2) бути гарним продавцем.

5. У семантиці багатозначних фразеологізмах відбивається національно-культурна специфіка корейського народу, що теж дозволяє нам більше дізнатися, за допомогою яких метафор чи семантичних дериватів люди наголошували на історично важливих фактах буття.

고개를 숙이다 (букв. схиляти голову) → 1) підкоритися (старшій людині або вищій за соціальним положенням), 2) схиливши голову, показати повагу.

Отже, дослідивши питання багатозначності ФО, ми можемо зробити висновки, що полісемія є свідченням постійного, активного функціонування фразеологізмів, їх зв'язку з життєвими реаліями, що перебувають у безперервному розвитку.

Проте полісемія фразеологізмів порівняно з полісемією лексичною значно менш поширена. Пояснюється це тим, що фразеологізм, якому властива метафоричність і високий ступінь абстракції, за своєю природою менше, ніж слова, піддаються семантичному переосмисленню, адже новостворена одиниця мала би бути ще більш образною від попередньої.

Багатозначність характерна для фразеологізмів, компоненти яких у семантико-граматичному відношенні менш злиті і складаються з двох або трьох компонентів. Кількість значень коливається від двох до чотирьох.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. *Будагов, Р. А.* Человек и его язык / Р. А. Будагов. – М. : Изд-во Моск. ун-та, 1974. – 262 с.
2. *Гепнер Ю. Р.* Очерки по общему и русскому языкознанию / Гепнер Ю. Р. – Харьков, 1959. – 370 с.
3. *Ефимов, А. И.* Об изучении языка художественных произведений Текст. / А.И. Ефимов. М.: Новое слово, 1996. – 344 с.
4. *Жуков В. П.* К вопросу о многозначности фразеологизмов / В.П. Жуков // Вопросы фразеологии. – Ташкент, 1965. – С. 41-52.
5. *Жуков В. П.* Семантика фразеологических оборотов. – М.: Просвещение, 1978. – 158 с.;
6. *Кунин А. В.* О фразеологической номинации // Сб. науч. тр. / Моск. гос. пед. ин-т иностр. яз. им. М.Тореза. – 1983. – Вып. 211. – С. 88-100.

7. Ламова В. В. Развитие фразеологической полисемии во французском языке XVI – XX вв.: лингвокультурологический аспект: дис. ... кандидата филол. Наук: 10.02.05 / Ламова Валентина Витальевна. – Санкт-Петербург, 2010. – 268 с.

8. Назарян А. Г. О полисемии в сфере фразеологии // Сб. науч. тр. / Ун-т дружбы народов им. П. Лумумбы. – М., 1980. – С. 53-60.

9. Назарян А. Г. Фразеология современного французского языка / А. Г. Назарян. – 2-е изд., перераб. и доп. – М.: Высш. шк., 1987. – 287 с.

10. Скнарёв Д. С. Фразеологизмы русского языка с компонентами-соматизмами: проблемы семантики и прагматики: Дис. канд. филол. наук: 10.02.01 / Челяб. держ. пед. ун-т. – Челябинск, 2006. – 195 с.

11. Ко Хьон. Корейско-русский словарь – Пхеньян 1996.

12. 박영준, 최경봉. 관용어 사전, 1996;.

13. 백석원. 국어 관용구와 다의어의 의미 관계 연구, 박사학위논문, 서울 2011 – 179.

Стаття надійшла до редакції 24.10.13

Жила В., асист.,
Институт филологии КНУ имени Т. Шевченко

МНОГОЗНАЧНОСТЬ ФРАЗЕОЛОГИЗМОВ (НА МАТЕРИАЛЕ КОРЕЙСКОГО ЯЗЫКА)

Статья посвящена исследованию многозначности фразеологизмов современного корейского языка. Рассмотрены основные направления изучения явления полисемии в корейском и советском языкознании. Проанализированы фразеологические единицы с несколькими лексическими значениями.

Ключевые слова: полисемия, фразеологизм, значение, метафоричность.

Zhyly V., Assistant Professor,
Taras Shevchenko National University of Kyiv, Kyiv

POLYSEMY OF PHRASEOLOGICAL UNITS (BASED ON KOREAN LANGUAGE)

The article is devoted to the research of the phraseological polysemy of modern Korean. It contains the main areas of study the phenomenon of polysemy as Korean linguists and Soviet. Also analyzed phraseological units with several lexical meaning.

Key words: polysemy, phraseological unit, meaning, metaphorical.